

הרב מרדכי וויליג
ראש ישיבה
ראש הכולל העליון ע"ש וקסנר

הרגשה בזמננו

א. שיטת רש"י

איתא במסכת נדה (נז:),

אמר שמואל בדיקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה.... ואכתי מיבעי ליה בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה. תרתי שמע מינה.... והתנן הרוואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה טמאה ואע"ג דלא הרגישה. א"ר ירמיה מדיפתי מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן. רב אשי אמר שמואל הוא דאמר כר' נחמיה דתנן כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים.

ופירש רש"י (שם ד"ה רב אשי), וז"ל, טעמא דשמואל וכו' לאו משום הרגשה וכו' דשמואל לא איירי בהרגשה כלל, עכ"ל.

ועל פי זה פסק הסדרי טהרה (סי' קצ ס"ק צג ד"ה וטרם), דטמאה היא מדאורייתא בלי הרגשה. ורק בספק מגופה ספק מעלמא לא אסרה תורה, דגזירת הכתוב היא דספיקא שריא, דומיא דהתירה התורה ממזר וערלת חוץ לארץ מספק. וכנראה הגזירת הכתוב כאן היא דם יהיה זוכה בבשרה, דם ולא כתם (במשנה נח:).

ובספר טהרת הבית (סי' א' סק"ג) האריך לדחות את דברי הסדרי טהרה על פי כל הראשונים, חוץ מהתוס' רי"ד (נז:). וכתב דגם לפי רש"י טהורה מדאורייתא בלי הרגשה, וכמש"כ הפרדס רימונים (בפתחי נדה דף ע"ג).

והוסיף שכן מוכח בדברי רש"י (בבא קמא לח: ד"ה מרקם) וז"ל, דמדאורייתא דם יהיה זוכה בבשרה כתיב, שתראהו מגופה ולא שתמצאהו בבגדה, עכ"ל. וצ"ע, דאדרבה, משם נראה כמו הסדרי טהרה, דכתמים דרבנן לא משום חסרון הרגשה, אלא מגירת הכתוב שבמשנה (נח:). וגדרה, ודאי, שתראהו מגופה (אף בלי הרגשה) ולא ספק, שתמצא בו בבגדה, וצ"ע.

ב. שיטת הרשב"א

הרשב"א (נז: ד"ה תרתי) כתב, וז"ל, וי"מ דולא בשפיר היינו משום דאין מרגשת ביציאת דם. והקשה מורי הרב ז"ל, דאי סבירא לן דרכה של אשה לראות דם בחתיכה (כא:), לא מטהרין משום דאינה מרגשת, עכ"ל. ובהערת המו"ל (31) פירש, דלפי היש מפרשים גזה"כ היא דבעינן הרגשה, ולפי הרשב"א ומורו, המיעוט הוא דבלי הרגשה אין דרך ראייה בכך. ואולי נפקא מינא איכא בזמננו שנשים אינם מרגישות פתיחת המקור, כלומר דלפי היש מפרשים אינן נדות מדאורייתא, ולהרשב"א יש דין נדה דאורייתא, דבזמננו דרכן לראות בלי הרגשה, עכ"ד.

[ואין להקשות, הא קיימא לן דלא דרשינן טעמא דקרא, ואם גזירת הכתוב היא דצריכה הרגשה כדי להטמא, נימא כן אף בזמננו דאין דרכה בכך. דיש לומר דרק בקרא מפורש לא דרשינן טעמא, אבל בדרשת חז"ל שפיר דרשינן טעמא דהרי הכל דרשה היא. וכעין זה מצינו בדרשות אחרות כגון איסור אגודות אגודות, מלאכה בחול המועד, ומצות אכילה בערב יום כפור, ואכמ"ל.]

ולפי היש מפרשים שברשב"א דצריכה הרגשה ממש, צ"ע, דאטו נימא שאין נשים בזמננו נדות מדאורייתא (ועי' בהל' נדה לר"ש איידר עמ' יד, ועי' בבדי השלחן ציונים סי' קצ ס"ק תשכח). ולדעת הנודה ביהודה (יו"ד סי' נה, מובא בפ"ת סי' קפג סק"א), דס"ל דזיבת דבר לח הרגשה היא, ניחא, דהא אשכחן הרגשה זו גם בזה"ז. אמנם לפי החוות דעת (סי' קצ סק"א) דבעינן הרגשת זיבת דבר לח ברגע שהדם יוצא מבית הפנימי לבית החיצון, קשיא דהנשים מעידות שא"א להרגיש כשזה שם, וכן כתב הגר"ב פרנקל בהגהות על הנוב"י שם, והדק"ל.

ובשו"ת מהר"ם שי"ק (יו"ד סי' קפד) פי' דעד שתרגיש בבשרה ר"ל שתרגיש בפרוזדור, כלומר לאחר שיצא לבית החיצון. וכשיוצא הדם מן המקור, מיתלא תלי וקאי, ולא נטהר עד שעבר כל הפרוזדור ולא הרגישה. וא"כ בזמננו שהנשים מרגישות זיבת דם בפרוזדור, נדות הן מדאורייתא. אלא דהקשה הסד"ט (סי' קצ סק"א) מהגמרא (נז:), דהטילה מי רגלים, ומספקינן אי ארגשה או לא, והרי לנוב"י ודאי ארגשה, דא"א שלא הרגישה זיבת מ"ר. וצ"ל דנקב מ"ר אינו בפרוזדור אלא חוץ ממנו, ודו"ק.

ג. וסת הגוף

ומהר"ם שי"ק (שם) עצמו ס"ל להפך, דההרגשה באה לפני יציאת הדם לבית החיצון. ולפ"ז פיהוק בכלל, וה"ה ראשה ואבריה כבדין עליה (סי' קפט סי"ט), ואלו קיימים גם בזמננו. וכ"כ בצמח צדק (יו"ד סי' צו סק"ה), וכן נראה קצת בסד"ט (שם בסוגריים). אכן לשאר הפוסקים כל אלו בכלל וסת הגוף, ואינו הרגשה הנלמד מבבשרה. ולמהר"ם שי"ק, בבשרה ר"ל כל גופה, או, דמלשון עתיד, דם יהיה זוכה בבשרה, נלמד דדי בהרגשה הקודמת ליציאת הדם, עיי"ש.

והנה לתוס' (ד. ד"ה והא) דכתבו דהרגשה היא פתיחת פי המקור, פשוט דא"א לומר כן. והכי משמע מהשו"ע שפסק (סי' קצ ס"א) כתרוה"ד (סי' רמו) דפתיחת פי המקור היא הרגשה, וטמאה אם הרגשה פתיחת פי המקור אף אם בדקה אח"כ ולא מצאה כלום. ובביאור דין הרגשה כתב השו"ע (שם) לשון עד שתרגיש שיצא דם מבשרה, כלומר שההרגשה היא בשעת יציאת הדם.

אבל הרמב"ם (אסו"ב פ"ה הי"ז) כתב דנודעזעה גופה היא הרגשה. ולפ"ז יתכן דגם וסת הגוף, שמרגשת בעצמה קודם שיצא הדם (פ"ח ה"א), בכלל הרגשה היא. וכבר העיר באמרי ברוך (בשו"ע שם) שהרמב"ם (פ"ט ה"א) כתב לשון "עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה כמו שבארנו", ודלא כלשון השו"ע הנ"ל. ויתכן דר"ל שתרגיש כאב ראש ובטן, ואח"כ תראה דם ויצא בבשרה, ודו"ק.

ובערוך השולחן (סי' קפג סנ"ט) הקשה, דא"כ איך אפשר לטעות בהרגשת מ"ר, עד, ואבר ולהחליף אלו בזיעזוע גופה. ועוד דהרמב"ם (פ"ח ה"א) כתב דבאין לה וסת (הגוף) לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, והא עדיין אפשר שבכי האי גוונא ידועזע גופה. ולכאורה לק"מ, דלפירוש זה הרמב"ם מודה דיש הרגשה בשעת יציאת הדם, והרגשה זו אפשר להחליף בהרגשת מ"ר, עד, ואבר. רק שחידש שאפשר לה להרגיש גם לפני שעת יציאת הדם. והרגשה זו שייכת דוקא באשה שיש לה וסת הגוף. ואדרבה, מלשון הרמב"ם (שם הל' ב), "וקודם שיבוא הדם תרגיש בעצמה", משמע קצת דוסת הגוף בכלל הרגשה.

ולשון "כמו שבארנו" שכתב הרמב"ם (פ"ט ה"א), פירש במרכבת המשנה (שם) דקאי אמש"כ בשפופרת (פ"ה הט"ז), ולשונו שם, שנאמר דם יהיה זוכה בבשרה, עד שתראה בבשרה כדרך שהנשים רואות, ואין דרך האשה לראות בשפופרת, עכ"ל. ונראה לפרש על פי מש"כ הרשב"א (נז:): לפרש דברי הגמרא (שם) דתתי ש"מ, דר"ל דדין שפופרת ודין חוסר הרגשה שקולות הן, וצ"ב.

ויש לפרש בכוונת הרשב"א דשניהם אינם דרך ראיית נשים, וכמש"כ הרשב"א לגבי ראתה בלי הרגשה, וכנ"ל אות א'. והיא כוונת הרמב"ם ג"כ בראייה בשפופרת.

ואם הרמב"ם ס"ל כהרשב"א, דהרגשה היא משום דרך ראייה, וגם כוונת הרמב"ם ב"כמו שביארנו" הוא כמש"כ המרכה"מ, יל"פ כנ"ל, שיש ב' הרגשות לפי הרמב"ם. דמש"כ הרמב"ם, "אין האשה מתטמאה מן התורה וכו' עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה כמו שבארנו", ר"ל דאינה טמאה עד שיצא דרך ראיתה. דלעיל ביאר דבשפופרת אין דרך הנשים לראות ונתמעט מבבשרה. ומה"ט גופא נתמעטה ראייה בלי הרגשה. אלא, שלהרמב"ם יתכן שההרגשה עצמה היא או בשעת יציאת הדם או בשעת וסת הגוף. ואפשר דגם הרשב"א מודה לזה, ובזמננו מרגישות הנשים רק וסת הגוף. ולפי"ז, להרשב"א ולהרמב"ם יתכן שבזמננו דאין הרגשה, דרך הנשים לראות כך, ואסורות מדאורייתא אפילו בלי הרגשה בשעת יציאת הדם, וכנ"ל.

ד. שיטת הערוך השולחן

ובערוך השולחן (סי' קפג סע' מז-סו) האריך בענין הרגשה, ופירש (סע' נז) דר"ל ידיעה, והבל יפצה פי הנשים שאומרות שאינן מרגישות (סע' סא). והשוה (סע' ס) אותה להרגשת מי רגלים, והיינו כדאיתא בגמרא (ג.), "ה"ט דשמאי הואיל ואשה מרגשת בעצמה. והלל, כסבורה הרגשת מי רגלים הוא; ולשמאי, האיכא ישנה. ישנה נמי, אגב צערה מיתערא, מידי דהוה אהרגשת מי רגלים." ופירש, דכל שנפתח נקב לדחיפת מותרות שבגוף, יש הרגשה וקצת צער עד שתקיץ משנתה, עכת"ד. וצ"ע, שהנשים מעידות שמתעוררות בבקר ורואות שפע דם שהתחיל באמצע הלילה, ואינן מקיצות משינתן, ולכאורה נשתנו הטבעים.

עכ"פ מצינו ה' דרכים לבאר הא דנשים שבזמננו נדות מדאורייתא: א', לפי הסדרי טהרה קיי"ל דא"צ הרגשה; ב', לפי הרשב"א, אם דרך הנשים לראות בלי הרגשה א"צ הרגשה; ג', לפי הנודה ביהודה זיבת דבר לח הוי הרגשה; ד', לפי המהר"ם שי"ק וצ"צ כאב ראש ובטן הוי הרגשה; ה', לפי הערוך השולחן באמת נשים מרגישות פתיחת המקור.

ולדינא, מהשולחן ערוך נראה דלא כמו הסדרי טהרה ודלא כמהר"ם שי"ק, ובזיבת דבר לח נחלקו הפוסקים (פ"ת שם). ולפי המקילים, כדי שיהיה דין

נדה דאורייתא בזמננו, צ"ל כמו הערוך השולחן, אך צ"ע במציאות. ולכן נראה דקיימא לן כמו הרשב"א, דהכל תלוי בדרך הנשים.

ה. כתמים בזמננו לפי הרשב"א

ולפי הרשב"א יש לעיין בזה"ז, דנשתנה דרך הנשים, ולכן יש נדה מדאורייתא בלי ההרגשה דזמן הגמ' שהתעוררו משינתן ממנה. ומ"מ לא מצינו שיש איסור דאורייתא בזמנינו בכתם, אף כשברור שהדם בא ממקורה. וצ"ע.

ואולי י"ל דדרך ראיית נשים לראות בשפע, וכשאיין שפע דם נתמעטה הראיה מדרשת בבשרה, וכראיה בלי הרגשה דזמן הגמרא. ולפ"ז, גם דם בעד בדיקה אינו דאורייתא בזמננו, דאז, שהיתה עקיצה המעוררת כמו הערוך השולחן (והוא כתב דכך הוי גם בזמננו כנ"ל, וצ"ע), י"ל דעד, מ"ר, ואבר פועלים הרגשה דומה והוי ספק דאורייתא. משא"כ בזה"ז, שאין עקיצה המעוררת. ומ"מ אסור מדרבנן, כמו שאסרו אז מדרבנן אף באמרה ברי לי שלא הרגשתי (עי' טה"ב עמ' יח-כב שצדד להקל, אבל נראה שלרוב הפוסקים אסור) והוי דבר שבמנין לאסור לגמרי אך בפחות מכגריס. והוא כעין דברי החת"ס (יו"ד סי' קפב) דכתב דאיסור כתמים בזה"ז הוא רק משום דבר שבמנין (כי אין טומאה, ועי' טה"ב, עמ' שסח).

אלא דנחלקו הפוסקים בהרגשה דהגמרא, אם ראתה בהרגשה והמשיכה לראות בלי הרגשה זו. וקיי"ל (טה"ב ח"ב עמ' שעב-שעג) דג"ז דרבנן. וכ"ז ניחא אם דין הרגשה הוי גזה"כ בלי טעם. אבל אם טעמא דהרגשה הוא משום דרכה בכך, הלא הדרך להרגיש בתחילה ולראות בסוף כמה טפות בלי הרגשה. ומו"ר הג"ר צבי שכטר שליט"א פירש כן בשיטת רש"י (דף נג), דכתם דאורייתא אם הרגישה בתחילה (גנת אגוז עמ' עח), אך לא קיי"ל כן. ולהרשב"א צ"ע למה לא קיי"ל כן, דהלא דרכה בכך.

וי"ל דצריכים דרך תחילת ראייתה, ונלמד מקרא דבבשרה, דקאי אתחילת ראייתה שמטמאה ז' ימים מדאורייתא. ובזבה נלמד מנדה דצריכה הרגשה כזו, ולכן בהרגישה ג' ימים וטפטה עוד ז' ימים אין איסור זבה דאורייתא משום הטיפות של ימים ח', ט', וי', שלא הרגישה אז כבג' הימים הראשונים דנדותה. ולכאורה ההרגשה תלויה ביום הא', שהיא התחלת הראיה, ודו"ק.

שוב ראיתי בקובץ תשובות (ח"א סי' פ"ד) דמהא דקטנה מתטמאה בנדה ואפילו ביום לידתה (רמב"ם איסור"ב פ"ד ה"א), הוכיח הצפנת פענח (שם)

וז"ל, רק אם אינה מרגשת אז הוה ריעותא, אבל אם לא שייכא בהרגשה לא איכפת לן, עכ"ל. ומרן הגרי"ש אלישיב שליט"א צירף לזה את הגמרא (נז:): הנ"ל, דתרת שמע מינה, וכתב, וז"ל, וע"כ דאין הטומאה תלוי בהרגשה, אלא להיפך, אם לא הרגישה כדרכה זה סיבה שהיא טהורה, עכ"ל.

ועפ"ז צדד להחמיר בכתם כשידוע שבא מגופה, וז"ל, מכיון שכיום אין ריעותא בגלל חסרון הרגשה, שהרי לפי דברי נשי זמננו אין מרגישות כלל, יש לדון שאין במקרה זה הקולא של כתמים, עכ"ל. אך לא נהגו כן, וכנ"ל. ולכאורה צ"ל כמשכ"ל, דרק שפע דם מיקרי דרך ראייתה, ואם רואה דם בשפע יש לה דין נדה דאורייתא, אף אם נמצא על בגד צבוע.

ועדיין צע"ק, דיש הרבה נשים שכמה ימים לפני שמתחיל הדם לצאת בשפע רואות כתמים על בגדיהן, וגם בזה נהגו להקל שאין לה דין נדה בכתמים אלו. אמנם נראה שבזה יש חיוב הפרשה, כעין יום הוסת [עי' שעורי שבט הלוי (עמ' צה), וטה"ב (עמ' ש); ונראה שאם הפסיקה בכתמים לגמרי ועברו כ"ד שעות דמותרת בתשמיש. ושמעתי שיש מקילים לאחר י"ב שעות, ונראה דהכל לפי הענין, ואכמ"ל]. אבל אין לה דין נדה. ולהנ"ל צ"ב דזהו דרך תחלת ראייתה.

ונראה ליישב, דרק כשהדם בא בשפע מיקרי תחילת דרך ראייתה. והכתמים בימים שלפני יום תחילת ראיית הדם בשפע, דינם ככתמים בימים אחר שנגמר ראיית הדם בשפע, כגון בתחילת ימי ז' נקיים, שנוהגים בהם קולות כתמים. וע"כ אינו נחשב לחלק מדרך ראייתה שיש בה דין נדה דאורייתא. והכי קיימא לן גם לענין וסת שאינו קבוע, דתלוי בתחילת הוסת הגמור ולא בכתמים, ולא בעד, ולא בראייה בלי הרגשה. [עיין טה"ב (עמ' ע) ובדי השלחן (סי' קצ"ס"ק תקג ותקיג)]. ואף על פי שהוא דין דרבנן, לכאורה אמרינן סברא זו גם לענין הרגשה דאורייתא.

ו. שינתה דרך ראייתה

ומעתה יש לעיין באשה שמשנה את דרך ראייתה. ונראה פשוט, שאם אשה לוקחת כדורים ועי"ז יש פחות דם כידוע, מ"מ ביום שמתחיל שפע הדם יש לה דין נדה דאורייתא. אבל יש להסתפק באשה שלוקחת כדורים מיוחדים או שהכניסה התקן תוך-רחמי הנקרא מירנה, ובאלו לפעמים אין דם כלל, אף שמרגישה סימנים של וסת הגוף, ובזה פשוט שטהורה. אבל לפעמים יש מעט

מאד דם, המכונה טיפה חודשית. וצ"ע, האם טיפה זו שבאה כל חודש ומלווה בסימני וסת הגוף, דינה ככתם מחמת מיעוטה, או דזהו דרך ראיית אשה זו (ומיליוני נשים כיוצא בה) ויש לה דין נדה דאורייתא.

ושמעתי שיש מקילים בזה, דכיון שיש רק כמה טיפות ואין ריבוי דם, אי אפשר להחשיבו דרך ראייה אף על פי שנשים רבות דרכן לראות כן. ולכאורה צ"ע, דגם תינוקת רואה רק כמה טיפות דם, ונגרם על ידי שינוי בהורמונים (שמעתי מפי רופא). ואם בזה יש איסור נדה דאורייתא, וכמש"כ הרמב"ם (שם) שחייב עליה כרת, ופירש המגיד משנה בכת יום א' שראתה ולא טבלה ובא עליה כשהיתה בת ג' שנים, וע"כ ה"ט דזוהי דרך ראייתה, נימא כן גם בטפה החודשית הנ"ל.

וחכ"א דחה ראיית הצ"פ מבת יום א', דלעולם יש לה הרגשה ככל הנשים אלא שאינה יכולה לספר לנו שהרגישה. אבל נראה דכיון שרואה רק כמה טיפות, אין לה הרגשה כלל, ואתי שפיר הוכחת הצ"פ.

שוב שמעתי בשם מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (שכתב שיש לדון בכתמים בזמננו, וכנ"ל אות ה) כעין מש"כ לעיל, דמ"מ יש להקל בכתם קטן כשאין זו דרך ראייתה. אך ס"ל דזיבת דבר לח שמרגשת מבחוץ, וכן וסתות הגוף, שהן תופעות רגילות של נשי זמננו, פועלות שדם שנראה בסמוך להן נידון כדרך ראייתה, ויש חשש נדה דאורייתא אפילו בטיפה חודשית.

נמצא לפי דבריו, דקיי"ל בזה"ז כהנוב"י והמהר"ם שיי"ק, ולא מוטעמיהו. דהם כתבו דזיבת דבר לח מבחוץ או וסתות הגוף הן ההרגשות שנזכרו בגמ', ולרוה"פ אינו כן, וכנ"ל. אבל לפי מרן הגרי"ש שליט"א, מכיון שבזה"ז אין לנו ההרגשות שבגמ' (פתיחת פי המקור וזעזוע אבריה), תלוי בדרך ראייתה, וזיבת דבר לח מבחוץ ווסתות הגוף ה"ה בכלל זה.

ולפ"ז אשה שרואה דם ע"י התקן תוך-רחמי מירנה, בליווי אחת מוסתות הגוף, יש לה דין נדה דאורייתא, ואף אם הדם אינו בא במחזור חדשי אלא מפעם לפעם, ע"כ שמעתי.

וכמדומה שרוב פוסקי זמננו מקילים בכתמים גם אם יש לה הרגשת זיבת דבר לח או וסת הגוף. וכנראה שהם סוברים שכל שאין שפע דם כעין דרך ראייתה החודשית, אינו בכלל דרך ראייתה. ואף שנראה להחמיר בכל שפע דם שנידון כראיה ולא ככתם ואסורה עכ"פ מדרבנן, אין כל זיבת דבר לח בכלל זה. דזיבת דבר לח דכתם או טיפה אינה בכלל דרך ראייתה, ואינה הרגשה.

ומכל מקום אף לפ"ז נראה דאם ע"י ההתקן הנ"ל דרך ראייתה היא לראות רק כמה טפות, דיש חשש נדה דאורייתא, ובפרט אם יש סימני וסת הגוף. ואולי הדין כן בכי האי גוונא גם אם אינה באה במחזור חודשי, כל שיש סימני וסת הגוף. ואם אין סימני וסת הגוף וגם אין מחזור חודשי, לכאורה יש מקום להקל בטיפה בעלמא, כמו בכתם דעלמא. וצ"ע לדינא.

שוב ראיתי שהגר"מ שטרנבוך שליט"א כתב (אורחות הבית עמ' רכ) וז"ל, מצוי לפעמים דימום קל באמצע המחזור החדשי שלה וכו', ואם כן יש לחוש לדין וסת לחדש הבא בימי טהרתה אף שאין זה וסתה הרגיל וראתה רק משהו דם, עכ"ל. והרי קיימא לן דבראייה בלי הרגשה אין חשש וסת, וכנ"ל (סוף אות ה). ואם כן נראה דס"ל דראיית משהו דם בקביעות באמצע החדש דינו כדם בהרגשה. ולפי מש"כ נראה דבזה, שיש לה שפע דם בתחילת החדש שהוא דרך ראייתה, המשהו דם שרואה באמצע החדש, דינו כדם בלי הרגשה.

ויש לדחות, דכוונתו לאשה שרואה משהו דם בקביעות באמצע המחזור החדשי שלה מחמת הביוץ, ובוסת קבוע קיי"ל (סי' קצ סנ"ד) דכתמי עד הבדוק לה קובעים וסת, משא"כ באינו קבוע, וכמש"כ בטה"ב (עמ' ע). וכעין זה י"ל דראיית משהו דם בקביעות באמצע כל חודש קובע וסת, אף על פי שאינו נחשב לראיית דם נדה בהרגשה דאסור מדאורייתא.

ז. רופא שראה דם בפרוזדור

ויש לעיין בדין אשה שנבדקה ע"י רופא ואמר לה שמצא טיפות דם בפרוזדור. ושמעתי מחכ"א, דכיון דלא הרגישה יש רק איסור מדרבנן. ואף שעדיין יש לו דין כתם כיון שראה בפנים בגופה, מ"מ מכיון שיש רק חשש דרבנן, י"ל דהרופא קורא "דם" גם לצבע שאינו אסור ע"פ דין. וע"פ רוב י"ל בזה דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה, ואף אח"כ לא יזכור אם היה אדום ממש או חום בלי אדמיות.

ומפי מו"ר הג"ר צבי שכטר שליט"א שמעתי שאם הרופא ראה טיפות בפרוזדור יש להקל, דבעצם לא חידש לנו כלום. דבזמננו אשה שרואה כתמים על בגדיה הצבעונים יודעת שיש דם בפרוזדור. וחומרת כתמים נאמרה רק כשרואה דם על דבר המקבל טומאה, וכשו"ת חת"ס (הנ"ל), דמכיון שמטמאים את הבגד, ע"כ אוסרים גם את האשה.

ולכן גזרו טומאת כתם רק בדבר המקבל טומאה, כמו באשה שרואה כתם על בשרה, דאשה מקבלת טומאה כשדבר טמא נוגע בבשרה. אבל ברופא הרואה בפרוזדור, שהוא בית הסתרים, דאינו מקבל טומאת מגע, דינה כהרואה כתם על בגד שאינו מקבל טומאה, ומותרת, ע"כ שמעתי.

אמנם בערוך השולחן (סי' קפג סע' נו) כתב שכל שנמצא דם בפרוזדור אסורה מדאורייתא, דאף שלא הרגישה כעת, כבר היה הדם שם מאיזה זמן ואז הרגישה ולא אדעתה, דחזקת הדם שבא בהרגשה, וכמש"כ הרמב"ם. אך נראה דהערה"ש ס"ל לשיטתו בזה דנשים מרגישות גם בזמננו ורק שאינן מבינות (שם סע' סא, וכנ"ל אות ד). אך לשאר הפוסקים, שקבלו עדות הנשים (שם) שאינן מרגישות, י"ל שמותר בנד"ד.

ויש להעיר דקיי"ל כרבא (נדה מב:) דאותו מקום של אשה בית הסתרים הוי, ונהי דבמגע לא מטמא, במשא מיהא מיטמא (שם). וא"כ לתוס' (נח. ד"ה כרבי), דאף אם מקבל טומאת נגעים גזרו על כתם הנמצא עליו, דלא פלוג רבנן בדבר המקבל טומאה (חור"ד סי' קצ סק"ח), ק"ו דאותו מקום דמקבל טומאת משא בכתם הנמצא שם אוסר עכ"פ מדרבנן.

אך יתכן שסוף עומק הפרוזדור נידון כבלוע, דאינו מקבל טומאה כלל, ודם היוצא מהרחם להפרוזדור מטמאה כשמגיע לבית החיצון כשיוצא מבין השניים (גמ' מא:), ועד שמגיע לשם הוי בלוע (תוס' מב. ד"ה אמאי). ונחלקו הפוסקים אם הגבול הוא בצואר הרחם (סערוויק"ס) או בפרוזדור עצמו, וכמבואר במנחת שלמה (ח"ב סי' ע ענף ד).

וסוף עומק הפרוזדור, לפירוש המנחת שלמה דבין השניים הוא בפרוזדור, הוי בלוע. ואף להפוסקים שבין השניים הוא בצואר הרחם, יש לעיין בדין סוף עומק הפרוזדור. כי צואר הרחם בולט לתוך הפרוזדור, וסוף עומק הפרוזדור יותר עמוק מסוף צואר הרחם, ואולי אף מבין השניים, וא"כ יתכן שדינו כבלוע. וא"כ אין להתיר כ"א דם הנמצא שם, ולא דם הנמצא בשאר חלקי הפרוזדור, וצ"ע.

ובלא"ה, בסד"ט (סי' קצ סקי"ט) כתב שהרז"ה (שער הכתמים, והובא בתוה"ב כג:) חולק על תוס' (נח. הנ"ל), ופירש דמשתיתא דאיירי ביה הש"ס הוא כלי אורג שמקבל טומאת מגע, וס"ל דלא די בדבר שמקבל טומאת נגעים, ובעינן דבר שמקבל טומאת מגע.

והנה נחלקו הפוסקים בדבר שאינו מקבל טומאת מגע הנמצא על דבר – או ביד מי – שמקבל טומאת משא. דלפי הסדרי טהרה (סקצ"ג, ע"י פ"ת ס"ק יז) כיון שהדבר המקבל טומאת משא טמא, הכתם טמא, ויש מקילין. ולפי"ד המקילין, יש לעיין בדבר שהוא עצמו מקבל רק טומאת משא. דמסברא נראה לגמרי כהסד"ט ע"פ תוס' הנ"ל, דאם יש טומאה מהדם הזה, ע"כ האשה אסורה. אבל לדעת המקילים צ"ל (להיפך מהחו"ד הנ"ל) דלא פלוג לקולא, ולא גזרו שום טומאה בדבר שאינו מקבל טומאת מגע.

ונראה שנהגו כהמקילים בנייר קינוח או פא"ד המונח בתחתונים (ע"י טה"ב עמ' תי), וא"כ הוא הדין בנידון דינן, דאף על גב דמקבל טומאת משא, אינו מקבל כתמים.

ויש לצרף מש"כ הטהרת הבית (עמ' תיא) שהסד"ט (שם) צדד דדוקא דם נדה ממש מטמא במשא, ולא כתם. ואף שמסיק לחומרא, יש מקילים בזה, עיי"ש. ולפ"ז אף לפי הסדרי טהרה דאם יש טומאה מהדם הזה ע"כ האשה אסורה, בנד"ד אין טומאת משא, דאינו אלא כתם. ומ"מ להתוס' (נח). אסורה מכיון שהפרוזדור מקבל טומאת משא, וצ"ע לדינא.

ובשיעור כתם פחות מכגריס על בשרה נחלקו הפוסקים (שולחן ערוך סי' קצ ס"ו). וממילא, בכי האי גוונא אם הכתם הוא פחות מכגריס נראה דיש להקל, אף בנמצא בפרוזדור, וצ"ע.

ח. רופא שראה דם כשהכניס כלי

אכן נתברר שבכדי לראות את סוף עומק הפרוזדור, הנקרא סערוויק"ס, מכניס הרופא כלי, הנקרא ספעקיולא"ס, וזה דוחק על כותלי הפרוזדור. ומעתה יש לעיין אם יש כאן חשש נדה דאורייתא.

והנה בזמננו אין לנו העקיצה המעוררת שעליה נאמרה בגמרא (נז:), לעולם דארגשה ואימור הרגשת עד הואי, ולפ"ז נראה דבמצאה דם ע"י בדיקה אסורה רק מדרבנן, ומשום דבר שבמנין, וכנ"ל (אות ה). וא"כ אולי י"ל שהכלי שמכניסים בפנים אינו בכלל הדבר שבמנין, וא"כ יש להקל בנד"ד.

אבל מפי מו"ר הג"ר צבי שכטר שליט"א שמעתי דאם אמנם אין חשש דאורייתא יש מקום להקל, וכנ"ל. אבל יש לומר דאף אם דרך הרגשה בזמננו היא דרך ראייתה, וכנ"ל, מכל מקום עדיין קיים חשש הרגשה של זמן הגמרא.

ולכן בדם הנמצא על עד בדיקה יש חשש דאורייתא. ולפי זה גם בכלי הנ"ל יש חשש דאורייתא, ואסורה לבעלה, ע"כ שמעתי.

ולכאורה יתכן שאם אשה זו מעולם לא הרגישה העקיצה המעוררת הנ"ל שהרגשת עד דומה לה, החשש שהרגישה כן בפעם הראשונה בחייה ברגע שהרופא הכניס את הכלי לגופה הוא רחוק כ"כ שאין חוששין לו. ולא דמי לזמן הגמ' שהיתה מרגישה הרגשה כעין זו כל חודש, וצ"ע.

וברופא דתי שראה דם על כפפה שהכניס לגופה לטיפול רפואי מבלי לדחוק על כותלי הפרוזדור, יש לעיין אם האשה מחוייבת לשאול אם ראה דם, ואם הוא מחוייב לגלות לה.

והנה בסד"ט (הו"ד לעיל אות א) כתב דגזה"כ דדם ולא כתם דומה לגזירת הכתוב דערלת חוץ לארץ, דוודאי אסור וספקו מותר. ושם קיימא לן (מג"א סי' תרמט סק"כ) דמותר למי שידוע שפרי זה ערלת חו"ל לתת אותו הפרי למי שאין לו ידיעה זו, דכל שאינו יודע אין שום איסור. ולפ"ז לכאורה בנד"ד אין לאשה לשאול אם הרופא מצא דם על הכפפה, ואין לרופא לגלות לה, וצ"ע לדינא.

אמנם הסד"ט עצמו חשש לשיטת רש"י, דאשה אסורה מדאורייתא אפילו בלי הרגשה, וכנ"ל (אות א). ולפ"ז אשה שידועת בודאי שהדם ממקורה אסורה בכל ענין, אף בפחות מכגריס, ודלא ככל מש"כ לעיל. ומכיון שאנו מקילים בכתמים, אף שבודאי הדם מגופה, לכאורה נראה דלא קיי"ל כמו הסדרי טהרה.

אך, אף דהסדרי טהרה חידש דהגזירת הכתוב דדם ולא כתם מתיר כל ספק דם כערלה בחו"ל, מכח ההכרח דס"ל דלא קיימא לן כגזה"כ דבבשרה עד שתרגיש בבשרה, מ"מ נראה אף לדידן דבלי הרגשה אין איסור דאורייתא, קיי"ל גם כהקולא דהסדרי טהרה דצריך שתהיה יודעת דוודאי מגופה קאתי. וכן כתב הסד"ט (סוף ד"ה ועפי"ז) בשיטת הרמב"ם, עיי"ש. ונ"מ לרופא שמצא דם באשה, וכנ"ל.